

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Theologia Polemica

Burghaber, Adam

Fribvrgi Helvetiorvm, 1678

LIV. De Dispositionibus ad Justificationem?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72462](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72462)

za nostra & vulnera, id est, sanando & illa auferendo; Similiter imputatur nobis non tantum id, quod in se tale non est; sed etiam, quod verè tale est, sic peccata dicuntur nobis imputari, ac proinde non-imputatio, cuius fit mentio eodem Psal. v. 2. significat & id quod verè tollitur & deletur.

XI. Dicit Gerhard. L. 2. part. 2. cit. fol. 912. peccata in Baptismo & justificatione verè remitti, & calumniam Lutheranis fieri à Pontificijs, quando isti spargunt; juxta illorum doctrinam peccata tantum radi, tegi, & non tolli. Idem sentit Hailbrunner in suo novo Papatu fol. 37. asserens hanc Lutheranorum doctrinam conformem esse Sancto August. Tom. 7. de Concup. & Nupt. L. 1. c. 25. ubi ait: *Concupiscentiam carnis in Baptismo dimitti, non ut non sit, sed ut in peccatum non imputetur.* Respondeo Gerhardum ludere in verbis, nec scire quid dicat. Nam si remittantur peccata in baptismo & justificatione, vel absolute adhuc aliquid peccaminosum Deoque displicens manet, vel non? si manet. Ergo peccata non sunt remissa: si non manet. Ergo peccata penitus sunt sublata, quæ Catholicorum est doctrina, & non merè non imputata. Audis illum loc. cit. distinguere, peccata deleri solum, ut non amplius ad damnationem imputentur: non autem ut nullæ illorum maneant reliquæ. Sed hoc est, quod dixi, nescire Gerhardum, quid loquatur; implicat enim in adjecto, peccata deleri solum, ut non amplius ad damnationem imputentur, & hoc ipso non penitus tollantur, atque homo perfecte innovetur, ut expressis verbis docet S. August. Lib. 6. contra Julian. c. 5. ajens: *nunc autem gratia perfectè innovat hominem. quantum ad liberationem ab omnibus omnino peccatis.* Quando igitur idem S. Pater L. 1. de Nupt. & Concupisc. cit. scribit. *Concupiscentiam dimitti, non ut non sit, sed ut in peccatum non imputetur,* aliud dicere non vult, quàm id, quod in homine per concupiscentiam: & in hac se singulariter manifestat, hoc est, peccatum originale dimitti, non quod ipsa concupiscentia amplius non sit, sed quod non amplius nobis in peccatum imputetur; siquidem peccatum & culpa non amplius existit; cum enim peccatum originale per concupiscentiam, & in hac singulariter se prodat, idcirco hæc ipsa concupiscentia appellatur peccatum. Atque hunc esse verum sensum S. Augustini, ipsimet etiam Adversarij fatentur. Et idcirco Lutherus & Melancthon corruerunt prædicta Augustini verba, loco *concupiscentia* verbum *peccati* ponendo; Lutherus quidem in Assert. a. 2. Melancthon verò in Apolog. §. de Justitia. ubi ita scribunt: *ad eundem modum loquitur Augustinus, qui ait: peccatum in baptismo remittitur, non ut non sit, sed ut non imputetur; hic palam fatetur, esse hoc, & manere peccatum, tamen non imputetur.* Nunquid hoc est crimen falsi? absque dubio; & quidem magnum & apertum; quid autem opus fuisset tali corruptione verborum, si ista per se Adversarij patrocinata fuissent. Videri potest Jacobus Keller in Papat. Cathol. Tom. 2. fol. 172. Tanner Tom. 2. Disp. 4. Q. 7. a. num. 80.

Et infra Controversia nostra
60. §. XVIII.

***

✠:o: IHS. :o:✠

CONTROVERS. LIII.

DE DISPOSITIONIBUS Justificationis?

Dives Causæ concurrunt ad Justificationem Impij, quas omnes D. Paulus ad Rom. 3. v. 24. indicat his verbis: *Justificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, quæ est in Christo JESU, quem proposuit propitiationem per fidem in sanguine ipsius.* Nam justificamur à DEO gratis, hoc est, ex merâ liberalitate, quantum ad nostra merita, & hæc Dei liberalitas est causa Efficiens. Justificamur autem per gratiam ipsius, hoc est, per Justitiam ab illo donatam & infusam; & hæc est causa Formalis. Justificamur item per redemptionem, quæ est in Christo JESU, & hæc est causa Meritoria. Justificamur denique per fidem in sanguine propitiationis, & hæc est causa Dispositiva. Hæc expositio conformis est S. Augustino, alijsque Patribus; atque ipsa Apostoli verba, nisi contra nativam vim torqueantur, eam spontè ingerunt. Hæretici tamen longè aliter eadem verba interpretantur, & gravissimè tam contra Dispositiones, quàm reliquas Causas errant. Unde de causa Dispositiva præfens controversia: proxima de reliquis causis instituetur.

PARS PRIOR

DOCTRINAE CATHOLICORUM.

I. **D**octrina prima. Ad Justificationem impij aliqua est necessaria Dispositio Moralis, quæ per unum aut plures actus bonos fiat. Hoc dogma habetur in pluribus Sac. Scripturæ locis, in quibus DEUS petit ab homine, ut agat penitentiam, & convertatur ad Dominum, ad hoc ut ipse in suam gratiam illum recipiat. Ezechiel. 18. v. 30. Joël. 2. v. 10. i. Reg. 7. v. 3. Matth. 3. v. 2. *penitentiam agite.* Eandem veritatem definit Tridentinum Sess. 6. c. 5. & 6. ac tradiderunt Patres, dum peccatores ad penitentiam hortantur, ut superfluum sit eorum testimonia referre. Congruentia esse potest, quod planè oportuerit, ut pro tam ingenti beneficio se homo aliquantulum prepararet per actus bonos; quod quia homines inæqualiter faciunt, & unus agit penitentiam, non alter, ideo remittit Deus de facto uni homini peccatè, alteri verò non, absque justa cujusque querela, quod damnatus sit præ alio, qui non magis erat dignus veniâ; quippe responderi poterit, illum penitentiam egisse: non item istum. Ergo non Dei, sed hominis est causa. Imprimis autem ad Justificationem in adultis requiritur Fides. Nam clara sunt verba Sac. Scripturæ ad Heb. 11. v. 6. *Sine fide impossibile est, placere DEO; credere enim oportet accedentem ad Deum, quia est, & inquirentibus se remunerator sit.* Concilium etiam Trident. Sess. 6. c. 6. cit. inter dispositiones primo loco numerat fidem, utpote fundamentum vitæ spiritualis. Præter fidem tamen ad justificationem requi-

requiruntur etiam aliæ quædam dispositiones & bona opera, ita ut illa sola non sufficiat. Nam Sac. Scriptura tribuit etiam alijs actibus nostram justificationem, ut Spei Psal. 36. v. 4. Proverb. 28. v. 25. Marth. 9. v. 2. ad Rom. 8. v. 28. 1. Joan. 3. v. 3. Omnes, qui habet Spem in eo, sanctificat se, sicut & ille Sanctus est. Charitati Lucæ 7. v. 45. 1. ad Corinth. 13. v. 1. & 2. ad Galad. 5. v. 6. Nam in Christo JESU neque circumciso, neque præputium aliqd. valet, sed fides quæ per Charitatem operatur. Timori Psal. 110. v. 10. Prov. 10. v. 17. Ecclesiastici 1. v. 27. Timor Domini expellit peccatum; nam qui sine timore est; non poterit justificari. Penitentia Ezechiel. 9. v. 31. Luc. 13. v. 3. Nisi penitentiam habueritis, omnes similiter peribitis. Hinc Sacrum Tridentinum Concilium Sess. 6. can. 9. & ibidem c. 6. damnans hæreticorum sententiam enumerat prædictos actus inter primas dispositiones ad Justificationem.

II. *Doctrina secunda.* Dispositionum ad Justificationem alia est Remota: alia Proxima. Ita communiter Catholici Doctores. Nam aliqui sunt actus, quibus in eodem instanti annexa est gratia, ut de Contritione etiam extra Sacramentum definit Tridentinum Sess. 14. c. 4. & ante Sacramenta nostra instituta ejusmodi dolor omnino fuit necessarius ad justificationem; nunc autem cum Sacramento confessionis & baptismi proxima dispositio dici potest Attritio, quæ in eo Sacramento habet annexam gratiam. Dispositio Remota est illa, quæ præcedere potest tempore, & aliquo modo promereri à Deo novam gratiam excitantem ad obtinendam peccatorum remissionem; talis est elemosina, de qua Daniel. 4. v. 24. dicitur: peccata tua elemosinis redime; tales sunt actus aliarum virtutum, quibus solet Deus moveri, licet non semper & infallibiliter, ad conferenda auxilia efficacia pro contritione aut confessione. Rursus hujus remotæ dispositionis alia est per accidens, ut sunt actus elemosinæ, humilitatis &c. etenim hi per se non sunt necessarii, licet, quando existunt, conducant eo, quem diximus, modo: alia per se, ut in primis est actus fidei; hæc siquidem est initium omnis justificationis.

III. *Doctrina tertia.* In particulari loquendo dispositionum ad justificationem aliæ se tenent ex parte intellectus: aliæ ex parte voluntatis. Explicatur. Ex parte intellectus se habet fides, quam Sectarij triplicem agnoscunt. *Primam historicam*, quæ credimus omnia, quæ in Sac. Scriptura habentur, & hanc nos Orthodoxi vocamus Dogmaticam, Catholicam & Theologicam. *Alteram Miraculorum*, quam inter gratias gratis datas numeramus ab Apostolo 2. ad Corinth. 13. recensitas. *Ultimam Promiseionem* vel Generalem, quæ credimus promiseiones ad omnes Christi fideles Spectantes; & hanc fidem nos Catholici non distinguimus à Dogmatica, quæ spectat etiam credimus, ritè penitentibus à Deo peccata remitti. Fides igitur, quam nos Catholici ad justificationem tanquam dispositionem requirimus, est Dogmatica, seu Theologica. Sumitur hoc ex eo, quod S. Scriptura Concilia & Patres objectum fidei, quæ est necessaria ad justificationem, non dicant esse illam specialem promiseionem, sed mysteria à DEO revelata, quæ sunt objecta fidei dogmaticæ. Joannis 20. v. 3. hæc scripta sunt, ut credatis, quia JESUS est Christus Filius DEI, ut credentes vitam eternam habeatis in nomine ejus. Ad Rom. 10. v. 9. si confitearis in ore

tuo Dominum JESUM, & in corde tuo credideris, quod Deus suscitaverit illum à mortuis, salvus eris. Præterea symbola Apost. Nicenum & S. Athanasij fuerunt conscripta, ut Catechumenis & infidelibus in compendio proponeretur, quid credere deberent ad baptismum utiliter suscipiendum, in quibus tamen nulla sit planè mentio illius specialis fidei, sed solum proponuntur aliqui præstantiores articuli, qui spectant ad fidem Dogmaticam. Sicuti remissio peccatorum, quæ est promiseio quædam generalis. Demum S. Augustinus in Enchir. postquam c. 7. docuit, salutem fidei, spei, & charitate acquiri, asserit c. 8. illam fidem esse rerum præteritarum præsentium & futurarum; illam enim credimus, Christum natum; mortuum in Cruce, quod jam præterijt: credimus sedere ad dexteram Patris, quod nunc est: credimus venturum ad judicandum, quod futurum est.

IV. Ex parte voluntatis se habent Timor Domini, Spes, Amor Dei, Odium peccati, Propositum vitæ emendandæ; ut exprimit Tridentinum Sess. 6. c. 6. Timor Domini multum quidem prodest ad justificationem; imò ordinariè est necessarius, absolute tamen nec servilem, nec filialem requiri, docent Valentia, Suarez, Granadus, & alij, quos refert & sequitur Oviedo in 1. 2. Tract. 8. Controv. 2. n. 64. potest enim Deus immediate excitare hominem ad generosissimum actum maxime peccatores fideles, imò & infideles, quamvis id rarissime apud istos contingat, ut insinuat S. August. L. de Catechiz rudibus c. 5. Spem theologiam requiri ad justificationem docent communiter Theologi ex pluribus Sac. Scripturæ locis. Ut ad Rom. 8. v. 24. Spe enim Salvi facti sunt. Psal. 34. v. 40. Salvabit eos, qui speraverunt in eo. Matth. 9. v. 2. Confide fidei, remittuntur tibi peccata tua. Ratio sumitur ex S. Ambrosio L. 1. de penit. c. 1. ubi sic ait: nemo potest agere penitentiam, nisi qui speravit indulgentiam. Amor alius est perfectus, alius imperfectus. Concilium abstrahit ab utroque, ita ut ad justificationem extra Sacramentum requiratur perfectus Amor: in Sacramento sufficiat imperfectus. Non obstat, quod ea dilectio versetur circa Deum, ut fontem omnis justitiæ, quod ad dilectionem Concupiscentiæ pertinere videtur. Nam etiam Deus, ut fons omnis justitiæ, terminare potest amorem super omnia; siquidem esse talem fontem est in ipso Deo, & quasi pro ipso Deo maxima perfectio. Ergo amari potest amore in ipsoistente, ut contra Vasq. rectè Arriaga. Odium quoque peccati abstrahit à perfectò vel imperfecto. Ita ut odium Attritionis in Sacramento sufficiat: Contritionis verò extra id requiratur, ut Concilium sub hac disjunctione intelligunt Card. Bellarminus L. de Justif. c. 13. & alij. Propositum denique non peccandi de cætero in attritione & contritione includitur, si motivum etiam illius prioris ad omnia peccata se extendat. Ideoque non est necessariò actus distinctus ad justificationem, quò expressè id ametur, licet moraliter fieri nequeat, ut homo attendens ad tempus futurum, & feridè de peccato dolens non expressè concipiat propositum, imposterum non peccandi. Præter hos actus non requiritur ullus alius.

V. *Doctrina quarta.* Justificatio per se fit in instanti. Ita docent Theologi communiter; quidquid secus putet Michaël Bajus ab omnibus rejectus. Ratio est. Quia per se loquendo justificatio, non

tio non includit, nisi ultimam dispositionem, & formam cum suis effectibus formalibus, quæ omnia simul sunt in instanti, ut docetur in Philosophia. Dixi per se, non enim negaverim, per accidens ratione dispositionum remotarum ordinariè justificationem fieri in tempore. In illo autem instanti observatur iste ordo. In primo instanti Naturæ adultis cogitatur inesse ultima dispositio ad gratiam: in altero gratiæ infusio: in ultimo peccati remissio. Nam ultima dispositio ad gratiam necessariò saltem naturâ præcedit infusionem gratiæ, quæ etiam præcedit remissionem peccati, veluti causa effectum suum formalem.

PARS POSTERIOR.

ERRORES HAERETICORUM.

VI. **E**rror primus. Non dantur Actus Spei, Charitatis, Pænitentiae &c. quæ ad justificationis efficientiam præquirantur. Ita ex communi Sectariorum Gerhardus L. 2. P. 3. fol. 623. ubi rationem dat. Quia ubicunque in Scriptura modus & ratio nostræ justificationis describitur, quantum ad applicationem seu instrumentum apprehendendi Christum, ibi nominatur fides, nec quicquam aliud. Ergo Actus Spei, Charitatis, Pænitentiae & aliarum virtutum nihil faciunt ad Justificationem, quod idem tradidit Lutherus in cap. 2. ad Gal. ubi ait: *Sola fides Christi necessaria est, ut justus simus, cætera omnia liberrima, neque præcepta amplius, neque prohibita.* Idem fides sine, & ante charitatem justificat. Hunc errorem à Tridentino, ut vidimus, damnatum, nimis aperte rejicit Sag. Scriptura diversis in locis, quorum aliquos jam retulimus. Luber hic unum & alterum addere, ubi DEUS sub horum actuum conditione veniam promittit, ut Deutr. 4. ubi tum Moyses prædixisset, quod populus ex terrâ Sanctâ propter peccata dispergendus esset, postea promittens veniam, dicit v. 29. *Cumque quaesieris ibi Dominum, inventes eum, sitamen in toto corde quaesieris, & tota tribulatione animæ tuæ.* Similiter Ezechiel. 18. v. 21. *Si impius egerit penitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est &c. vita vivet.* Ratio adducta nititur errore statim pluribus refutando, scilicet solam & unicam fidem habere vim beneficæ Christi in verbo Evangelij proposita apprehendendi, & Christi justitiam sibi applicandi.

VII. **E**rror secundus est. Fides sola tanquam instrumentum apprehendendi Christi justitiam justificat, & hæc unica sufficit, ita ut aliud ad justificationem nostram non requiratur, uti eum exponit Tridentinum loco mox citando; alij enim sensus hujus propositionis: *sola fides sufficit*, non rejicit Concilium, ut notant DD. à Walenburch. Tom. 2. fol. 473. Hunc errorem mox ab initio Ecclesiæ exortum & in inferno jam sepultum excitant iterum hujus temporis hæretici soli Fidei justificationem attribuentes, pro quo multa Sacra Script. Testimonia adducunt. Ex quibus triplex quasi propugnaculum ædificant ad doctrinam hanc suam acerrimè propugnandam. Primum construunt ex ijs locis, quæ fidei adseribunt justitiam absque ulla mentione aliorum operum? quæ utique non fuissent tacita, si forent necessaria, ne ho-

mines inani spe deciperentur, in sola fide confisi; hujusmodi autem sunt ista. Luc. 7. v. 50. *Fides tua te salvum fecit*, Marci 16. v. 16. *qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit*, Joan. 3. v. 36. *qui credit in filium DEI, habet vitam æternam* ad Rom. 3. v. 36. *ipse justus & justificans eum, qui est ex fide JESU Christi* ad Gal. 3. v. 8. *ex fide justificat Gentes DEUS.* & v. 9. *qui ex fide sunt benedictur cum fidei Abraham.* Alterum erigunt ex ijs locis, quibus universim omnibus credentibus justitia & salus promittitur, quod verum non esset, si præter fidem alia bona opera requirerentur; hujusmodi autem sunt Act. 10. v. 43. *Quicumque credunt in Christum, accipient remissionem peccatorum.* Act. 13. v. 39. *in Christo omnis, qui credit, justificatur.* Ad Rom. 1. v. 16. *Evangelium virtus DEI omni credenti.* Ad Rom. 3. v. 22. *Justitia Dei per fidem JESU Christi in omnes, & super omnes, qui credunt in eum.* Tertium sive ultimum continet ea loca, quæ nostra opera disertè excludunt à justificatione, & consequenter soli fidei eam adscribunt, hujusmodi sunt Luc. 8. v. 20. *noli timere, crede tantum, & salva eris.* Ad Rom. 3. v. 18. *arbitramur hominem justificari per fidem sine operibus legis.* Ibidem c. 4. v. 5. *ei qui non operatur; credenti autem in eum, qui justificat impium, reputatur fides ad justitiam.* Ad Gal. 2. v. 16. *non justificatur homo ex operibus legis, nisi per fidem JESU Christi* ad Ephes. 2. v. 8. *gratis estis salvati per fidem; & hoc non ex vobis ad Philip. 3. cap. 9. inveniar in illo, non habens meam justitiam, quæ ex lege est, sed illam, quæ ex fide est Christi JESU.*

VIII. Propugnaculis hæc addunt Sectarij aliquot Patres, quos ajunt veluti generosos Milites pro prædictâ suâ doctrinâ stare. 1. est Origines, qui in epist. ad Rom. c. 3. L. 3. ita scribit: *dicit Apostolus, sufficere solius fidei justificationem, in utroque quis tantummodo justificatur, etiamsi nihil ab eo operis fuerit expletum.* 2. est D. Hilarius c. 8. in Math. monet, inquit, scribas remissum ab homine peccatum; hominem enim tantum in Christo JESU intuebantur, & remissum ab eo, quod laxare non poterat, fides enim sola justificat. 3. Basilius M. Episcopus Cæsariensis Hom. de humilit. ait: *hæc est perfecta & integra gloriatio in DEO, quando nec ab justitia suam se jactat, sed novit quidem se ipsum verè justitiam indignum, solâ autem fide in CHRISTUM justificatum.* 4. Nazianzenus in orat. 26. de moderatione in disputando: *confutere inquit; JESUM Christum, eumque à morte ad vitam rediisse credè; justitia est enim vel solum credere.* 5. est Ambrosius qui in 1. ad Corinth. 1. hæc habet: *in Christo JESU data est gratia, quia hoc institutum est à DEO, ut qui credit in Christum, salvus sit sine opere solâ fide gratis accipiens remissionem peccatorum.* Idem ad Rom. 3. *Justificati sunt Judæi & Græci gratis, quia nihil operantes neque vicem reddentes solâ fide justificati sunt dono DEI.* Rufinus ad Rom. 4. *quomodo Judæi per opera legis justificari se putant, justificatione Abraham; cum videant Abraham non ex operibus Legis, sed solâ fide justificatum.* Non ergo opus est lege, quando impius per solam fidem justificatur apud Deum. 6. est Hieronymus in c. 4. ad Rom. *Impium, inquit ille, per solam fidem justificat DEUS.* Et paulo post: *secundum propositum gratiæ DEI, qui proposuit gratis per solam fidem peccata dimittere.* Idem in c. 3. ad Gal. *Abraham credidit DEO &c. ita & nobis ad justitiam sola sufficit fides, quoniam in lege nemo justificatur.* 7. est Chrysostomus Hom. de fide & lege: sic scribens: *fidelem absque operibus possum monstrare, & vixisse, & regnum Cale-*

rum affectum, nullus sine fide vitam habuit; latro autem credidit duntaxat, & justificatus est à misericordissimo DEO. Atq; hic ne dixeris mihi, defuisse ei tempus, quo justè viveret, & honesta faceret opera, neque enim de hoc contenderim ego, sed illud unum asseveraverim quod sola fides per se saluum fecerit. 8. est Leo qui in epist. 7. habet: sola fides Catholicorum vivificat & sanctificat. 9. denique est D. Augustinus L. 1. contra duas epist. Pelagian. ita scribens, quantalibet fuisse virtutis antiquos predices justos, non eos salvos fecit, nisi fides Mediatoris, qui in remissionem peccatorum sanguinem fudit. Idem in Plal. 88. quia sola fides Christi mundat: non credentes in Christum soluti sunt à mundatione. & L. de spirit. & Litt. c. 13. non justificatur homo preceptis bonæ vitæ, nisi per fidem JESU Christi; hoc est, non lege operum, sed lege fidei, non litera, sed spiritu, non factorum meritis, sed gratiæ gratiæ. atque sic arbitrantur Adversarij propugnacula sua non solum militibus; sed etiam tormentis ac armis efficacibus, scilicet rationibus, quæ in allatistextibus indicantur, esse abunde instructa.

IX. Errorem istum S. Concilium Tridentinum Sess. 6. c. 6. & 9. jure meritissimo rejicit, & damnat; licet jam olim, ut diximus; fuerit damnatus; quia stant contra ipsum alia loca S. Scripturæ; quæ diserte negant, solam fidem sine operibus sufficere ad salutem & justitiam Math. 7. v. 21. non omnis, qui mihi dicit Domine Domine, intrabit in regnum Cælorum; sed qui facit voluntatem Patris mei, qui in cælis est, intrabit in regnum Cælorum. q. d. non omnis, qui credit, intrabit in regnum cælorum, quia dicere Domine Domine est actus fidei juxta Apost. 1. ad Corinth. 12. v. 3. nemo potest dicere Dominus JESUS nisi in spiritu. Item Math. 25. v. 17. discedite à me maledicti in ignem æternum, qui parati estis diabolo & angelis ejus; esurivi enim & non dedistis manducare, quæ sententia in extremo judicio proferetur contra credentes; sed nihil boni facientes, quia contra infideles non instituitur tale examen, cum Christus Joannis 3. v. 18. dixerit, qui non credit, jam judicatus est. 1. ad Corinth. 13. v. 2. si habuerò omnem fidem; ita ut montes transferam, charitatem autem non habuerò nihil sum. 2. ad Corinth. 14. v. 7. quod in præsentem est momentaneum & leve tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternæ gloriæ pondus operatur in nobis. 2. ad Corinth. 5. v. 10. omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi; ut recipiat unusquisque propria corporis, prout gessit sive bonum sive malum. Si ergo malè gessit, sola fides eum non justificabit, nec juvabit. Jacobi 2. v. 14. Quid proderit frater mei, si fidem quis habere dicat, opera autem non habeat, nihilquid fides eum salvare poterit? & v. 24. ex operibus justificatur homo; & non ex fide tantum; & v. 26. sicuti corpus sine spiritu mortuum est, ita & fides sine operibus mortua est. Apocal. 2. v. 13. Dabo unicuique juxta opera sua. Et ibid. c. 22. v. 12. Ecce merces mea mecum est, dare unicuique secundum opera sua. Adhæc ex eodem errore plura absurda sequuntur. Nam 1. non erit necessarius baptisimus contra expressam sententiam Christi Joan. 3. v. 5. nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto &c. 2. non erit necessarium ignoscere proximo, qui nos offendit; reclamante Christo Matth. 6. v. 14. Si non dimiseritis hominibus; nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra. 3. non erit necessaria mandatorum observatio, quidquid dicat Christus Marth. 19. v. 17. Si vis ad vitam ingredi, serva mandata. 4. non erit necessaria externa fidei pro-

fessio, quam Apostolus requirit. Ad Rom. 10. v. 10. Corde creditur ad justitiam: ore autem fit confessio ad salutem. 5. non erit necessaria carnis mortificatio, quam toties inculcat Apostolus ad Rom. 8. v. 13. Si secundum carnem vixeritis moriemini: si autem spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis. 6. non erit necessaria dilectio proximi contra S. Joannem epist. 1. c. 2. v. 11. Qui fratrem suum odit, in tenebris est; & in tenebris ambulat, & nescit quò eat. & c. 3. v. 15. qui non diligit, manet in morte. 7. Denique ut alia taceam de quovis flagitiosissimo homine v.g. homicida, adultero, meretrice, saga &c. dicendum erit: hic est Sanctus vir: hæc est sancta mulier; quia credit in Christum; quidquid dicat Apostolus ad Gal. 1. v. 21. qui talia agunt, regnum DEI non consequentur.

X. Quid ad hæc hæretici? Duo habent effugia. primum est epist. S. Jacobi non esse Canonicam; cum olim Patres nonnulli de illius autoritate dubitaverint. Sed mirum est, quòd in hac re tanti faciunt quorundam Patrum auctoritatem, quos aliàs tanquam homines mendaces nihili pendunt. Deinde illa dubitatio Patrum non fuit diuturna, sed tantum usque ad Concilium Carthaginense; ubi determinatus fuit numerus librorum Canonicorum, & inter eos Epistola D. Jacobi, cui decreto omnes Patres humiliter se submiserunt, ut videre est apud Bellarm. L. 1. de verbo Dei c. 18. §. 47. circa finem. Alterum, qui mihi dicit Domine Domine, intrabit in regnum Cælorum, non tamen, ut causas justitiæ, sed ut signa veræ fidei, quia ubi desunt opera, ibi non est vera fides. Ita molliores hodie passim Lutherani & Calvinistæ illudunt plebi, quam alioquin trahere ad se consueverunt concessa carnis licentiâ, quod certò salvandi sint; quidquid aliàs faciant: jam verò negant, eos habere veram fidem, qui malè vivunt. quomodo hæc duo cohererent? Deinde Sac. Litteræ loc. cit. salutem ascribunt bonis operibus non tantum; ut signis fidei, sed ut causis operantibus salutem. 2. Corinth. 4. Et tanquam mercedi. Apoc. 22. cit. Eadem Sac. Scriptura passim non minus aliarum virtutum actibus tribuit vim justificandi & remittendi peccata, quam fidei. Luca 7. v. 47. remittuntur ei peccata, multa quoniam dilexit multum. Hic quaero, quare Magdalene remissa sint peccata multa? an quod multum crediderit? non negaverim; sed tamen Christus respondit, quia dilexit multum. Apparet ergo, etiam dilectioni tribui, quod Sectarij soli fidei ascribendum contendunt: Ergo non sola fides justificat, sed aliarum etiam virtutum actus idem; quod fides, præstare solent.

XI. Porro ad Propugnaculâ Adversariorum diruendâ; omnesque machinas eorum dissolvendas diligenter advertendum; quæ mens fuerit D. Pauli in epist. ad Rom. & Galat. de fide loquentis, ex cujus verbis omnis fere difficultas hic exsurgit: Cum igitur Apostolus Gentiles æque ac Judæos lucrari Christo laboraret, Hebræi parum illum curarunt lege suâ cæremoniâ gloriantes, quæ à Deo ipsis potissimum fuerat data, atque eam obrem Gentiles ad Christum conversos contempserunt: Vicissim Gentiles eidem Apostolo insultarunt, tanquam mundi sapientes, qui ex lumine Naturæ bonum agnoscebant & faciebant; atque se idcirco justos ex se ac viribus suis reputarunt. Utrisque hisce opponit se D. Paulus affirmans neque opera cæremoniâ Legis Mosaicæ, qualia

qualia sunt circumcidere se, mundare se per re-
peritas sœpius lotiones, Sacrificia offerre pro pec-
catis &c. neque opera bona moralia Gentilium
justificare hominem, sed necessariam esse ad Justifi-
cationem Fidem in Christum; cum etiam Ab-
raham aliique Patriarchæ Deo placuerint, & ju-
stificati fuerint per fidem in Christum; siquidem
in nullo alio invenire est salutem, quàm in Chri-
sto: *nec enim aliud Nomen est sub Cælo hominibus da-
tum, in quò nos salvos fieri oporteat*, ut clarè asserit S.
Petrus Act. 4. v. 12. Ex quo apparet, duas esse
Justitias; unam operum; alteram fidei, inter quas
hæc est differentia, quod justitia operum obtineat-
ur per vires naturales & exteriorem observantiam
Legis Mosaicæ: at verò justitia fidei in Christum,
proveniat ex fide in Christum & gratia Dei. Ambas
istas justitias indicat Apost. ad Rom. 10. v. 3. affir-
mans de Judæis & Gentilibus: *ignorantes enim justitiam
Dei, & suam querentes statere, justitia Dei non sunt subje-
cti*. Videantur DD. à Walenburch Tom 2. fol. 484.

XII. Præclare etiam observat D. Augustin. L.
1. de bonis operibus c. 4. S. Jacobum Apostolum
cum timeret, ne forsitan aliquis ex epist. & doctri-
na D. Pauli hallucinatus arbitraretur, solam fidem
justificare, scripsisse epistolam suam in eum finem
ac scopum, ut clarissimè omnibus constaret ad ju-
stificationem opera requiri. Quando igitur D. Paulus
negat, opera justificare, intelligit opera Leg-
is Mosaicæ & virium naturalium; hoc est, quæ
sunt per legem Mosaicam aut vires naturæ absque
fide & gratia Christi: vicissim verò quando S. Ja-
cobus affirmat ad justificationem requiri opera,
loquitur de operibus Fidei & Gratia Christi, sive
quæ sunt ex fide in Christum & gratia Dei. Hoc
ipsum indicat Augustinus L. 83. Quæst. q. 76.
*ajens: Paulus loquitur de operibus, quæ fidem antecedi-
dunt: Jacobus verò de operibus, quæ fidem sequuntur.*
Unde evidenter patet, pessimè hinc inferri ab hæ-
reticis, solam fidem justificare. Nam quamvis A-
postolus & Judæorum & Gentilium opera rei-
ciat, non tamen idcirco à justificatione universim
omnia omnino opera arcet, sed tantum & specia-
liter opera cæremonialia Legis & Naturæ, quæ
absque fide in Christum sunt, & de quibus Ju-
dæi & Gentiles vanè gloriabantur; præter ista au-
tem sunt adhuc alia opera, quæ ex fide sequun-
tur, atque istam fidem qualificant, & vivam con-
stituunt, quæ idcirco non sunt neganda, sed ne-
cessariò requiruntur.

XIII. Nunc Propugnacula hæreticorum demo-
lienda aggrediamur. Ad 1. quod attinet. Respon-
d. 1. inanem esse hanc illationem: in quibusdam
Sac. Scripturæ locis, ubi de justificatione agitur,
nulla fit mentio aliorum operum, sed tantum fidei.
Ergo sola fides sufficit ad justificationem. Ne-
gamus consequentiam; quia in alijs locis fit cla-
ra mentio aliorum operum; neque Deus uno lo-
co dicit omnia, sed oportet totam scripturam le-
gere, & quod uno loco omissum est, ex alijs sup-
plere. Hæc ergo regulâ generali ad explicationem
singulorum locorum suppositâ. In primo loco S. Lu-
cæ 7. non agitur de salute animæ, sed corporis;
ideo nihil facit ad rem, non enim sequitur: ad mi-
raculosam corporis curationem sola fides sufficit.
Ergo & sufficit ad salutem animæ. Sed esto, agi etiâ
de salute animæ; fides illa Christo exhibita contri-
tioni & charitati fuit conjuncta, ut bene advertit
Tirinus ajens, S. Augustinum & Tridentinum in-
de colligere, non remitti peccata fide nudâ & ste-

rili, sed eâ, quæ per charitatem operatur. In se-
cundo Marci 16. distinguimus; si crediderit fide
perfectâ; quæ non solum credat, vera esse Christi
documenta, sed etiam practicè adhibitis medijs
exequatür, concedimus; Fide solum speculati-
vâ negamus. In tertio loco Joan. itidem distingi-
mus; qui credit fide practica, & media per fidem
ostensa adhibet, concedimus: aliâs negamus. Eo-
dem modo cæteri loci limitandi sunt de fide pra-
cticâ, & fide conjunctâ vitæ juxta ejusdem fidei
præscriptum instituræ.

XIV Ad 2. Respondetur 1. Promissiones fidei
factas cum conditione tacitâ intelligendas esse,
nimirum, si credens illa media salutis exerceat,
quæ fides demonstrat; qualem conditionem sal-
tem perseverantia, nec ipsi hæretici negare pos-
sunt; quid enim, si quis heret Turca; num salva-
retur propter præcedentem fidem, in quâ fuit bap-
tizatus? utique non; quia requiritur perseveran-
tia. Math. 10. v. 22. *qui perseveraverit usque in finem,
hic salvus erit*. Resp. 2. Abstrahendo ab hæc
conditione subintellectâ, & promissiones abso-
lutè accipiendo, nomen fidei non sumendum pro
mortuâ, sed vivâ; dicitur autem fides vivâ, quæ
bonitate animata bonis operibus insistit: mor-
tua verò, quæ in solo intellectu consistens non
exit in opera bona; Sicuti ait D. Jacobus 2. v.
20. *fides sine operibus mortua est*; quomodo autem
fides mortua posset hominem vivificare? Sic ex-
plicatæ promissiones consentiunt cum alijs locis
Scripturæ experimentibus bona opera. Utraque
responso potest applicari singulis locis, ut opus
non sit, singillatim demonstrare.

XV. Ad 3. propugnaculum. Respond. citatis
locis non excludi interna bona opera in statu
gratiæ cum DEI auxilio perpetrata, sed tantum
externos ritus & cæremonias Legis Mosaicæ, in
quibus Judæi suam justitiam collocabant. Item
opera solius Naturæ viribus facta, ex quibus
Gentiles justos se reputabant. Contra utroque,
ut supra diximus, disputat Paulus; cum ostendit,
veram justitiam non consistere, nec in solis
Naturæ viribus, nec in exteris cæremonijs &c.
1. locus Luc. 8. nihil facit ad rem; quia non agit
de salute animæ, sed corporis. Ad hæc Christus
non fuit exhortatus patrem puellæ ad fidem
nudam & sterilem, sed conjunctâ vitæ ex fidei di-
rectione instituendæ, sicuti non solum intendit
corpus sanare, sed simul etiâ animam salvare. 2. ad
Rom. 3. duobus indiget limitationibus; una est, ut
per fidem non intelligatur solus assensus intellectus,
sed etiam voluntas fidei subiecta, & ejus præ-
scripta faciens: altera est, ut per opera legis non
intelligatur observatio mandatorum DEI, sed
externæ cæremoniæ Judaicæ: item opera meræ
Naturæ à Gentilibus facta. In 3. loco ad Rom. 4.
per eum, qui non operatur, intelligitur ille,
qui non operatur ex meris Naturæ viribus; item
qui non observat legem Mosaicam per Chri-
stum abolitam, sed credit vivâ fide & practica,
ut recens dictum. Ita D. August. & alij PP.
apud Vasq. in 1. 2. D. Thomæ. D. 210. c. 8. in
4. loco ad Galad. 2. per opera Legis rursus intelli-
guntur ritus Judaici, quasi diceret Apostolus:
ad quid urgeamus Gentiles ad Christum con-
versos, ut leges illas cæremoniales observent,
cum ex ipsis, utpote à Christo abolitis, homo
non justificetur. In 5. loco ad Ephes. 2. dicitur gra-
tis per Christum salvari, intelligendo de prima ju-
stificæ

Justificatione, quam opera non merentur condigne, sed tantum dispositivè, & non ex proprijs viribus, sed cum auxilio gratiæ actualis, ut pluribus supra fuit explicatum: In 6. *Demug.* ad Philip. 3. *justicia mea ex lege* intelligitur consistens in solis viribus Naturæ, aut in externis cæremonijs lotionum, abstinentiæ à certis eduljijs &c. Dicere ergo vult. D. Paulus: inveniar justus; & non justitiâ meâ, hoc est, ex meis viribus Naturæ, aut ex lege, id est solius legis doctrina absque fide in Christum & gratia DEI: sed inveniar justus justitiâ Christianâ, quæ fundatur in fide Christi, & est ex DEO sive divina hujus gratia; ita iterum D. August. Tom. 10. serm. 15. de verbis Apostoli.

XVI. Dicunt Adversarij, D. Paulum non solum loqui de operibus Naturæ et legis Mosaicæ, sed de lege universim, adeoque etiam de moralibus. Respond. Apostolum ad Rom. loqui quidem subinde de operibus in communi, ut apparet ex c. 3. v. 20. ubi ait, *per legem cognitio peccati*. Et ex c. 2. v. 13. ubi dicit, *non audtores legis justos esse apud Deum, sed factores legis justificatum iri &c.* Nihilominus quando docet, nos justificari sine operibus legis, intelligi potissimum opera cæremonialia (quantumvis etiam operibus Naturæ justificationem neget.) cujusmodi opera legis sunt circumcidere se, offerre Sacrificium &c. quippe loquitur de lege oppositâ fidei in Christum, quæ non Decalogo aut Legi Naturæ, sed cæremoniali opponitur, quæ erat figura, sicuti fides est res ipsa figurata; quod ipsum clarius indicat Apostolus ad Gal. 5. v. 6. *In Christo JESU neq. circumcisio, neq. præputium aliquid valet, sed fides, que per charitatem operatur*. Et ad initium capituli istius valde serijs verbis: *state, & nolite iterum iugo servitutis contineri. Ecce ego Paulus dico vobis, quomam si circumcidimini, Christus vobis nihil proderit. Urgent Sectarij ad Rom. 3. v. 31. ait Apostolus: legem ergo destrumus per fidem? absit; sed legem statumus. Ergo cum lex veteris Testamenti sit antiquata per Christum; utique non statuitur per Paulum. Ergo Apostolus non de Lege cæremoniali veteris Testamenti, sed Morali agit. Non apertius Prædicantes prodere ignorantiam suam potuissent. Nesciant isti scioli, Apostolum occurrere hic objectioni Judæorum, contra superius dicta in hunc modum? Tu Paule justificationem Legi Veteri negas, & istam Fidei attribuis, atque sic per fidem destruis Legem. Ad quod Paulus respondens ait: absit hoc à nobis procul; imò legem statumus. Nam lex statuitur ac firmatur, dum res ab ea indicatæ ac promissæ per Evangelium (quod Apostolus hic appellat fidem.) fuerunt impletæ; id quod factum est per Messiam, qui in novo Testamento implevit illas, & per hanc impletionem stabilivit & roboravit omnia, quæ per verus Testamentum fuerunt præfigurata, ac per diversos modos prænuntiata. Utitur Apostolus græcâ voce *ισχυω* hoc est: statuo firmo, & eam opponit voci *καταργω*, hoc est, diruere, destruere, q. d. per Evangelium adeo legem veteris Testamenti non destruo diruo, ut illam potius stabilitam ac roboram; siquidem Evangelium est approbatio, confirmatio, & consummatio legis & Prophetarum. Dum autem lex cæremonialis ita fuit impleta, utiq; vim amplius non habet vel obligandi nos, vel ad justitiam promovendi. Rectè ergo dixit Paulus, quod legem cæremonialem sta-*

tuat, quantumvis simul ejus opera abiciat, utpote jam ad justificationem inutilia absque fide in Christum. Instant, Apostolus magnam Dei misericordiam ac benignitatem erga Judæos & Gentiles extollit, dum utrisque gratias, atque ex merâ suâ misericordiâ tam fidem, quam gratiam suam elargiri cupit tum ad primam justificationem, tum ad secundam seu augmentum gratiæ in prima justificatione acceptæ. Ergo indicare per hoc vult, hominem coram Deo absque ullo opere bono legis divinæ justificari. Respond. negando consequentiam, quæ tum alijs Sac. Scripturæ testimonijs, tum nominatim D. Paulo & Jacobo adversatur. Nam D. Paulus à justificatione sola opera cæremonialia & naturalia arceat: Jacobus verò sola opera ex fide & divina gratia requirit; hæc enim ad utramque justificationem exiguntur, nec in re, sed in modo solum est differentia. Nam in prima justificatione opera solum ad justificationem disponunt: in altera verò seu augmento gratiæ eadem sunt etiam meritoria, utpote ex fide & gratia provenientia. Atque hinc est, quod secunda æque ac prima justificatio dicatur gratis, & ex Dei dono fieri; quemadmodum enim gratis justificamur primò, ita etiam deinceps evadimus justiores, cum fidem & gratiam, vi quorum hæc opera bona exercentur, à Deo gratis acceperimus.

XVII. Demolitis ita propugnaculis, quæ hæretici ex varijs Scripturæ textibus sibi erexerunt, jam facile est ostendere, quàm iisdem invitos SS. Patres ad se trahant, quasi instar militum fortissimorum pro novâ suâ doctrina starent, eamque propugnarent. Prius autem, quàm ad singulos respondeamus, pro omnibus in communi advertendum, vocem *sola* germanicè *Allein* in hac propositione *sola fides sufficit*, multa excludere posse; nimirum primò opera, quæ ex solo Naturæ lumine proveniunt. 2. opera, quæ ex solâ lege Mosaicâ absque fide & gratia Christi sunt. 3. opera, quæ ex gratia Christi & fide proficiuntur; quamdiu ergo hæretici non probant, omnia ista triplicis sortis opera à justificatione arceri, & hoc à Patribus doceri, incassum agunt, nihilque penitus evincunt. Jam ad singulos procedendo. *Origenes* in cap. 4. ad Rom. Tom. 3. fol. 163. ita scribit: *puto, quod prima salvis initia, & ipsa fundamenta fides est: profectus verò & augmenta edificij spes est: perfectio autem & culmen totius edificij charitas; & ideo major omnium dicitur charitas*. Ecce antiquus iste Pater tria recenset velut necessaria ad ædificium Spiritualis, & justificati hominis, scilicet fidem spem & charitatem, fieri ne igitur potest, ut sentiat solam fidem sufficere? cum etiam opera requiratur, tum in isto, tum in alijs locis, nominatim in canticâ homil. 1. ubi hæc habet: *dupliciter constat salus credentium, per agnitionem fidei, & operum perfectionem*. Quando igitur *Origenes* in c. 3. ad Rom. de justificatione latronis agens excludit opera, solum intelligit opera Mosaicâ & Naturalia, quod haud obscure patet ex c. 4. ad Rom. Tom. 3. & fol. cit. ubi ait: *latronem legem antiquam neque in suâ crucifixione, neque postea observasse*; unde ex sententia ejusdem minimè conjici potest, latronem etiam opera fidei, spei & charitatis non exercuisse; imò aperte affirmat, latronem fuisse justificatum propter testimonium publicum Christo DEI filio redditum. D. *Hilarus* etiam per particulam *sola* non nisi legem Moysis, de qua loque-

batur, excludit, ideoque dixit, lex non justificat, sed sola fides. Quomodo alias cap. 7. in Matthæum dicere posset: *Salus Gentium omnis in fide est: & præceptis Domini vita universorum*; quæ verba vafre tacent Sectarij. S. Basilius excludit quoque per vocem sola opera, quæ sunt sine fide & gratia Dei, ut pluribus ostendit Bellarm. L. 1. de Justif. c. 25. & hanc mentem suam satis declarat in Serm. de fide, ubi postquam docuit necessitatem fidei, adjungit etiam necessitatem charitatis, idque probat, tum ex Apost. 1. ad Corinth. 13. tum ex ipso Domino, qui Joannis 15. non ex fide, sed ex charitate discipulos suos cognoscendos esse prædixit. S. Gregorius Nazianzenus itidem nobis non ad-versatur. Nam credere in Christum, inchoata justitia est; quia fides est initium salutis; quemadmodum etiam Theophilactus in c. 3. ad Gall. dixit: *fides sola habet in se justificandi virtutem*. Quamvis autem fides sit dispositio & præparatio ad justificationem, adeoque inchoata justitia, attamen post factam justificationem non est otiosa, sed exercet se continuò, donec ad claram Dei visionem in cælo perveniat. Aut certè uterque Theophilactus & Nazianzenus locuti fuerunt de fide perfecta ac formata. Nam Nazianzenus valde urget opera una cum fide. Orat. 40. de baptismo scribens: *super hoc dogmatum fundamento bona opera exstrue; quandoquidem fides sine operibus mortua est, quemadmodum & opera, si fides absit.*

XVIII. D. Ambrosius (si tamen is est Author commentariorum in Paulum) per vocem *sola* non excludit nisi opera cæremonialia Legis Veteris. Nam idem Pater sic loquitur ad 4. cap. ad Hebr. *magna res est fides & salutaris, & sine hac non est salvari possibile; sed sola fides non sufficit, operari fidem per dilectionem, necessarium est, & conversari dignè DEO*. Idem L. 7. in c. 14. Lucae sic scribit: *nec hoc tamen plenum est, ut aliquis vocatus adveniat, nisi vestem habeat nuptialem, hoc est, fidem habeat & charitatem*. S. Hieronymus haud aliud hic dicit, quam quod in c. 3. ad Ephesios; per *sola* scilicet fidem in Christum dari nobis accessum ad Deum, quoniam fides est origo & initium justitiæ, sine operibus legis cæremonialis, quæ per legem in Christo evacuata sunt. Hanc ipsam suam sententiam planius aperit in c. 4. Oleæ his verbis: *per dulces sermones decipiant infelices; cum enim viderint aliquos delinquentes, ajunt, nihil aliud querit Deus, nisi fidei veritatem*. Idem L. 1. in Jovinianum sic ait: *circumcisio nihil est, & præputium nihil est, sed observatio mandatorum DEI, cum etiam fides, quæ propriè Christianorum est, si opera non habuerit, mortua esse dicitur*. Antiquos hæreticos, quos Hieronymus refutat, imitantur nostri Sectarij, justificationem dulcibus, sed fallacibus verbis per *sola* fidem promittentes. D. Chrysostomus aliud non dicit, quam *sola* fidem sine opere externo interdum ad salutem sufficere: opus verò externum sine internâ fide nunquam sufficere; ita si infans, si adultus post baptismum statim moriantur, salvi erunt, etiam si alia externa opera non faciant. Cæterum Chrysostomus clarissimè pro nostra doctrina se explicat hom. seu Serm. 11. in epist. ad Philippen. ubi circa medium hæc habet: *vides, quod non simpliciter oporteat fidem habere, sed qua sit per opera? nam iste potissimum credit, Christum resurrexisse, qui sui nullam habet rationem, periculis se ipsum tradens, illic in passionibus communicans*. D. Leo Pontifex eò pronuntiatò discernit Catholicorum fidem in ge-

nere ab hæreticorum fide, in quâ nec Sanctitas, nec spes salutis promittitur; perinde ut S. Athanasius dixit in symbolo: *quam nisi quisq. firmiter fideliterque crediderit, salvus esse non poterit* &c. Denique S. August. aliud non docet, ut sæpe jam hæreticis fuit responsum, quam neminem sine fide in Christum saluari; proinde antiquos Justos neque per legem Naturæ, neque per Legem Moysis, sed per ipsam fidem Christi esse salvatos. Idem Pater ubique fidem vivam urget, quæ per charitatem operatur. Unde Tract. 87. in Joan. *charitas ergo, inquit, est fructus noster, quam defuit Apostolus de corde puro & conscientia bona & fide non fictâ, hæc diligimus invicem, hæc diligimus Deum*. Et infra. *quis bene gaudet, qui bonum non diligit, unde gaudet? quis salubriter fidelis, nisi eâ fide, quæ per dilectionem operatur?* Adducunt hæretici nominatim Hailbrunner pag. 19. sui novi Papatus Georgium Cassandrum præstantem, ut ajunt Theologum Pontificium. Sed planè anferem adducere odoribus. Nam bilinguis Cassander minimè fuit Theologus Pontificius, sed Lutherò ejulque esfrænâ hæresi magis, quam Papæ ac bonis operibus adductus.

XIX. *Ex hæcenus dictis clarissime apparet*. Tam S. Scripturam, quam Patres alienissimos esse à justificatione hæreticorum per *sola* fidem. Quando igitur ex his Patribus & Doctoribus unus vel alter justificationem soli fidei adscribit, mens illorum non est, *sola* fidem sufficere, quantumvis operibus nudam, sed dum justificationis fundamentum & radicem nominant, apprehendunt simul in ea cætera requisita Spem scilicet, Charitatem, Penitentiam &c. Aut *sola* arcet à Justificatione opera Legis Mosaicæ & Naturæ sine fide Christi & Gratia ejuldem, ut conformiter D. Paulo & Judæos & Gentiles sic compendit. Aut etiam excludit omnes falsas sectas, uti solemus dicere, *sola* fidem Catholicam salvare, non quod Beatitudinem afferat sine charitate, sed quod *sola* fides catholica salvet, non Ariana, non Lutherana, non alia quæcumque; attamen cætera, quæ ad fidem necessaria sunt, minimè arcet.

XX. Dicunt sectarij & nominatim Meno Hanneken in suo Irenico fol. 46. falsum esse à Patribus adductis ea *sola* opera excludi à justificatione, quæ fidem præcedunt; tum quia loquuntur de operibus Legis in communi, tum quia testantur de peccatrice Luc. 7. etiam bona opera post fidem & justificationem facta ab opere justificationis & salutis fuisse exclusa. Respond. negando Antecedens; aut proferant Adversarij vel unum ex omnibus Patribus ac Doctoribus Pontificijs, qui hoc clarè affirmit: Ad 1. negamus, illos loqui de lege in communi. Nam Patres & Doctores insunt S. Paulo, de quo supra diximus, non loqui illum de lege in communi, quando de justificatione contra Judæos & Gentiles disputat. Ad 2. negamus iterum, testari Patres in justificatione mulieris peccatricis arceri bona opera, & *sola* fidem habere locum. Audiamus S. Ambrosium à quò utique sinent se instrui Adversarij. Iste Lib. de Isaac & Anima Tom. 4. p. 224. hæc habet: *anima nostra induat charitatem & charitate hujusmodi, qua sit valida ut mors quia sicut mors: finis peccatorum est, ita & charitas; quoniam, qui diligit Dominum, peccare desinit*. Et paulò post; *est & mors illa (charitas) valida ad lavacrum, per quod peccatum omne sepelitur & culpa*

Et culpa dimittitur, talis erat charitas, quam desiderabat mulier illa; de qua Dominus ait: dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Advertant Sectarij, quid iste; S. Pater hic doceat, nempe primò. Evangelicam illam fœminam peccatricem attulisse secum charitatem. Secundò. ad charitatem secutam fuisse peccatorum Veniam, tertio peccata remissa fuisse propter charitatem. Ergo prædicta fœmina fuit justificata per amorem. Ergo non sola fides justificat. Ergo alia opera præter fidem à justificatione non excluduntur. In eundem modum scribit alij Patres, qui etiam apud Bellarminum videri possunt.

XXI Istant, Patres loqui etiam de operibus, quæ Abraham aliquot annis post suam conversionem exercuit, quo tempore utriusque fuit fidelis & justus per fidem. Respond. verum esse, quod Abraham pridem ante fuerit justus; quippe fuit primò justificatus, cum è patrio solo egressus promissis DEI credidit fide non nudâ, sed operibus spei, obedientiæ, & charitatis vestitâ. Ex hoc autem, quod jam ante fuerit justus, aliud non inferitur, quàm quod D. Paulus, ut probaret, nullum justificari per mera naturalia, aut ceremonialia opera sine fide; aut gratia Christi, arguat à majore ad minus in hunc modum. Si Abraham, quantumvis antea jam justus per usum liberi arbitrii, sive merè naturalibus aut ceremonialibus operibus cum augmento justitiæ non fuit justificatus, multò minus peccatores per illa justificabuntur cum acquisitione primæ justificantis gratiæ. Antecedens est verum, & probatur ab Apost. ex cap. 15. Genes. Ergo & Consequens verum est. Quapropter loquitur quidem Paulus de Abrahamo jam justificato: & negat, illum accepisse augmentum justitiæ ex operibus, verum agit solum de Ceremonialibus, aut ex viribus solius Naturæ factis operibus sine fide & gratia Christi; unde loquitur solum conditionatè seu hypotheticè ad Rom. 4. v. 3. ajens: *Abraham credidit DEO, & reputatum est illi ad justitiam.* Atque hic fuit principalis scopus totius epistolæ ad Rom. & Gal. & semper atque constanter Apostolus justificationem per meritum operum opposuit justificationem per fidem & gratiam Christi, estque unum idemque apud illum justificari per merita operum: ac justificari per opera Naturæ aut Legis Mosaicæ sine fide & gratia Christi; juxta quem sensum rectè dicitur per opera nos non justificari, sive loquamur de prima justificatione, de qua præcipuè agit Paulus, sive de secunda, de quâ Paulus per exemplum Abrahami ad Rom. 4. cit. ad primam justificationem de majore ad minus argumentatur. Fides autem illa reputata est ad justitiam, quâ Abraham reverâ justificatus fuit; DEUS enim nemini imputat justitiam, nec ullum reputat justum, nisi ipsâ talis sit, vel talis fiat, cum judicium DEI sit secundum veritatem Rom. 2. v. 2. Videantur Cornelius à Lapide & Tirinus in cit. locum ad Rom. Item DD. de Walenburch Tom. 4. fol. 487. Costerus de Justificatione &c.

XXII. *Apparet 2.* quid sit apud Apostolum ad Rom. 3. v. 27. *Lex Factorum: & Lex Fidei.* Nam S. Paulus Legem Factorum vocat Legem veterem, quæ multa facienda præscribebat, sed gratiam, quâ sola potest homo illa omnia implere, & ad veram justitiam devenire, non concedebat. Legem Fidei autem appellat novam legem Christi & Evangelium; quæ & jubet, & simul gratiam affert, quâ, quæcunque præcipiuntur, faciliè exe-

quamur. Ita S. Augustinus Lib. de Spirit. & Lit. c. 13. & alij P. P. Unde per Legem Fidei nunquam aret Apostolus opera ex fide & gratia Christi facta, quæsi hæc non sint utilia aut necessaria ad justitiam aquirendam, augendam, faciendam &c. uti fingunt hæretici, sed sola opera Legis antiquæ facta sine fide & gratia Christi, ut constat ex toto contextu Epistolæ.

XXIII. *Apparet 3.* quid intersit inter *Justitiam Legis: & Justitiam in Lege.* Nam Justitia Legis sunt opera justa, quæ lex facienda præscribit: Justitia ex lege, sive in lege sunt illa opera, quæ homines faciunt sine gratia fidei, solâ cognitione legis adjuti. Priorem justitiam Apostolus nunquam rejicit tanquam inutilem; quomodo enim aliàs ad Rom. 2. v. 13. dixisset, *factores legis justificatum iri.* At bene posteriorem veluti inutilem rejicit, & opponit justitiæ fidei, hoc est, operibus bonis, quæ fiunt ex gratia & fide in Christum.

XXIV. *Apparet 4.* quid intelligat Apostolus per Opera, cum ait ad Rom. 3. v. 28. *hominem sine operibus justificari;* nempe intelligit observantiam Legalium ceremoniarum Circumcisionis, Sabbati, Nèomaniarum &c. Item Opera, quæ fidei præcedunt, quæque solis liberi arbitrii viribus fiunt; hæc enim vel maximè fidei opponuntur, & à justificatione excluduntur. Videri potest Bellarm. L. 1. de Justif. c. 19.

XXV. *Apparet 5.* quomodo ab Apostolo ad Rom. 3. v. 24. dicamur *justificati gratis per gratiam Christi.* Nam justificatio dicitur gratuita; non quod solâ fide fiat, ut sibi malè imaginantur hæretici, sed quod non mereamur illam per illa opera, sive ipsius fidei, sive quæ fidei præcedunt, ut constat ex Trident. Sess. 6. c. 8.

XXVI. *Apparet denique clarissimè 6.* quàm immane crimen falsi commiserit Lutherus, dum in suis Biblijs Germanicis illud ad Rom. 3. v. 28. *Arbitramur hominem justificari per fidem sine operibus legis,* ita vertit Germanicè: *Allein durch den Glauben / dolose intrudens vocem: solam,* quam Apostolus non habet. Conantur Prædicantes hanc fraudem Lutheri varijs coloribus oblinire, ut videre est apud Gerhard. L. 2. P. 3. fol. 666. Menonem Hanneken in Irenico suo fol. 36. & alios. Dicunt igitur primò in re idem esse, fidem sine operibus, & fidem solam; Lutherum non verba, sed sensum spectasse. Sed hæc excusatio falsum assumit, esse scilicet eundem sensum harum propositionum; *fides sine operibus.* Et: *sola fides justificat;* prior non excludit omnia simpliciter opera bona, sed tantum ceremonias Legis Mosaicæ: posterior verò excludit omnia. Dicunt secundò. licet Apostolus non addiderit hoc loco vocem *sola*, tamen alijs locis expressit, scilicet ad Gal. 2. v. 16. *non justificatur homo ex operibus legis, nisi per fidem.* ubi particula *nisi* idem significat, quod *solum, tantum,* vel Catholicorum judicio, ut videre est in horum Biblijs tam Germanicis per Joannem Dietenberger versis, quàm Italicis Venetijs impressis. Hæc quoque excusatio non juvat; quia non est idem sensus harum propositionum; *homo justificatur per solam fidem.* Et: *homo non justificatur nisi per fidem;* posterior enim significat, nunquam sine fide obtineri justitiam, quamvis alia plura requirantur: prior autem significat, nihil aliud præter fidem esse necessarium, quæ sunt longè diversa; quemadmodum si dicerem, mare non potest transiri, nisi tantum navibus, non vellem dicere, solas naves sufficere

sufficere sine ventis, remis, nautis: sed sine navibus transiri non posse, nec curribus, nec equis, nec natatione &c. Dicunt *tertio*, etiam si nunquam in textu inveniretur particula *sola*, potuisse tamen explicationis gratiâ adjungi ab interprete, id quod exemplis Latinorum & Græcorum Interpretum ostendunt. Nec tertia ista excusatio sublevat. Tum quia quando Græci & Latini Interpretes textui hebraico addiderunt vocem *sola*, non est immutatus sensus, nec aliquis inde error nasci potuit, sicut ex hac additione Lutheri circa justificationem per solam fidem gravis error emerfit. Tum quia veteres illi Interpretes habuerunt textum hebraicum emendatorem, quam nunc sit, & forte in illo reperunt vocem *sola*. Dicunt *quarto*, Confluentiâ in Collegio PP. Societatis JESU extare antiqua Biblia, in quibus hæc vox *sola* reperitur ad locum Apostoli ad Roman. 3. v. 28. cit. Sed se & nos fallunt. Nam testatur Nicolaus Schaten in Lib. cujus tit. Carolus M. fol. 533. se excussisse istuc omnes Bibliorum Codices, & in nullo textu reperisse hanc vocem *sola*. Quare primi & solius Hæresiarum Lutheri est hoc additamentum sacrilegum & immane crimen falsi, quo hæresis suâ principio intendit in Ecclesia suisque deique vertere omnia. Certè nihil isto ad omnem vitæ licentiam, dissolutionemque Christianæ disciplinæ perniciosius ipse diabolus excogitare potuisset; ut rectè prædictum istud principium non tam fascinum dementiæ, quam mysterium iniquitatis dixeris.

*****

CONTROVERS. LIV.

DE CAUSIS JUSTIFICATIONIS.

A Dispositionibus progredimur ad Causas Justificationis. De quibus Scholastici aliquas subriles movent quæstiones, in quibus missis ea solum, quæ fori nostri sunt, tractabimus. Videri potest Disputatio mea theologica de Justificatione Impij Friburgi Brisgoiæ 1659. impressa.

*****

PARS PRIOR

DOCTRINÆ CATHOLICORUM.

I. Doctrina prima. Causa Formalis Justificationis nostræ est Gratia Sanctificans, quæ est Justitia DEI, non quæ ipse DEUS justus est, sed quæ nos justos facit. Ita definit Trident. Sess. 6. c. 7. his verbis: *unica causa formalis est justitia DEI, non quæ ipse justus est, sed quæ nos justos facit, quæ videlicet ab eo donata renovamur spiritu mentis nostræ, & non modo reputamur, sed verè justis nominamur & sumus, justitiam in nobis recipientes &c.* Cæterum quomodo se habeat ista gratia Sanctificans, diximus supra Contr. LI.

II. Doctrina secunda. Causa Finalis ejusdem Justificationis nostræ est inprimis gloria DEI: deinde gloria Christi: demum suprema nostra beatitudo. Prima pars constat ex illo Prov. 16.

v. 4. *omnia propter semetipsum operatus est Dominus.* Altera ex illo Coloss. 1. v. 15. ubi Christus vocatur Primogenitus omnis creaturæ. *Quoniam in ipso condita sunt universa in cælis & in terra, sive visibilia sive invisibilia, sive throni, sive dominationes, sive principatus sive potestates, omnia per ipsum & in ipso creata sunt, & ipse est ante omnes (scilicet secundum DEI intentionem.) omnia in ipso constant, & ipse est Caput Corporis Ecclesiæ, qui est principium, primogenitus ex mortuis, ut sit in omnibus ipse primatum tenens, nempe ut ipsorum Finis.* Tertia pars patet ex illo Rom. 6. v. 22. *Nunc verò liberati à peccato (hoc est per gratiam sanctificantem,) servituti autem facti DEO habetis fructum vestrum in sanctificationem; finem verò (vestræ Sanctificationis,) vitam æternam.* Triplex hoc membrum definit etiam Trident. Concilium apertis verbis loc cit.

III. Doctrina tertia. Causa Justificationis Efficiens principalis est Deus: Moralis verò seu meritorea ejusdem nostræ justificationis est Christus. Ita itidem expressè definit Trident. loco recens allegato. Et universim de omnibus gratiæ donis traditur Ephes. 1. v. 3. *Benedixit nos in omni benedictione, spirituali in cælestibus, in Christo &c. in quo habemus redemptionem per sanguinem ejus.*

IV. Doctrina quarta. Causa Efficiens principalis gratiæ justificantis est solus DEUS. Ita cum S. Thoma q. 112. a. 1. communiter Theologi. Probat 1. ex Scriptura, quæ justificationem per gratiam fieri solitam uni DEO attribuit. Job 14. v. 4. *quis poterit facere mundum de immundo conceptum semine, nonne tu, qui solus es?* & ad Rom. 8. v. 33. *DEUS qui justificat &c.* Probat 2. ex Tridentino, quod quocumque loquitur de ea gratia sanctificante, semper injunvat, *eam à DEO produci, infundi;* quod haud dubiè non solum denotat causalitatem generalem, quam DEUS habet in omnes alias res, sed & proprium DEI influxum in eam gratiam. Probat 3. ratione; quia non debemus vim productivam tam præstantis entitatis tribuere ulli rei create sine fundamento, quale in præsentem nullum est respectu gratiæ; maxime cum producere in altero formam, quæ exitat amicitiam, solum ad illum spectare videatur, qui in amicitiam acceptat.

*****

PARS POSTERIOR.

ERRORES HÆRETICORUM.

V. Error primus. Fidem justificantem differre à fide Historica & Miraculorum. Ita Gerhard. L. 1. P. 3. à fol. 591. Meno Hanneken in suo Irenico à fol. 11. & communiter alij Sectarij, distinguunt, ut supra jam vidimus, triplicem Fidem; unam Historicam, quæ credimus, vera esse, quæ narrantur in Scripturis: Alteram, quæ credimus, nihil esse, quod à DEO fieri non possit: Terciam Promissionum, quæ credimus veras esse promissiones DEI, de gratuita peccatorum remissione per merita Christi. Addunt, nos nec primâ nec secundâ, sed solum tertiam justificari, quam iterum subdividunt in generalem, quæ generatim credimus, promissam esse remissionem peccatorum, aut singularem benevolentiam